Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas 2002 m. liepos 20 d. **Nr. 140 (29)**

Saturday supplement July 20, 2002 No. 140 (29)

Hieronymus Bosch. *Kristaus kančia*. 1485-1490 m. Centre — Kristaus aukos simbolis — pelikanas savo krauju atgaivina jauniklius.

Kristus 1-21 amž. kultūros istorijoje

Šalia Antano Maceinos filosofinių samprotavimų *Religijos reikšmė kultūrai* (žr. šiame puslapyje), pateikiame žymaus prof. Jaroslavo Pelikano kultūros istorijos apžvalgą, parodančią, kad, nors žmonės visais laikais Jėzų Kristų laikė idealu, pagal laiko skirtingą dvasią į Jį žvelgė vis kitaip (žr. *Jesus Through the Centuries. His Place in the History of Culture*, Yale University, 1985).

Rabbi, Mokytojas (1 amž.) Jėzaus viešojo gyvenimo metu žydų tautoje bene plačiausiai Jėzus buvo laikomas *Rabbi*, Mokytoju. Šis pagarbus titulas kartu su kitais vardais buvo perduotas pirmiesiems sekėjams gyvo žodžio tradicija ir įrašytas į evangelijas.

Istorijos Ašis (1-2 amž.). Daug pirmųjų krikščionių buvo paveikti Kristaus istorinės reikšmės: atėjęs lyg prieš pasaulio pabaigą ar nepaprastą jo kaitą. Dėmesys apokalipsei ir pranašystėms apie Jį.

Pagonių Šviesa (2-3 amž.). Plintant tikėjimui į Kristų tarp pagonių, pildėsi Simeono pranašystė. Sokrato ir Virgilijaus žodžiuose pastebėtas lyg Jėzaus pramatymas, — taip aiškino apologetai graikų-lotynų pasauliui.

Karalių Karalius (3-4 amž.). Ciesoriaus Konstantino atsivertimu Kristaus Karaliaus autoritetas pripažintas viešajame gyvenime, net dedamas į valdžios pamatus.

Dievo Žodis (*Logos*) (3-4 amž.). Dieviškasis Kristus — visatos Prasmė; aiškinamas pagal sukrikščionintą Platono filosofiją.

Žmogaus Sūnus (5 amž.). Jėzaus, kaip žmogaus reikšmė, — kaip žmogiškojo gyvenimo pažadėtas apreiškimas, pagal krikščioniškąją psichologiją ir antropologiją (ypač Augustino idėjose).

Tikrasis Atvaizdas (8-9 amž.). Kristus kaip tuometinio naujojo meno ir architektūros įkvėpėjas Bizantijos kultūroje. Ikonų menas, kuriam teikiama metafizinė prasmė.

Nukryžiuotasis Kristus (10-11 amž.), „kaip Dievo jėga ir išmintis", pasireiškė Viduramžių literatūroje ir mene: Jėzaus išganomojo veiksmo metaforos.

Pasaulį valdantis Vienuolis (11-12 amž.). Benediktinų įtaka: meilė Kristui, pasireiškianti pasaulio atsižadėjimu.

Sielos Sužadėtinis (ypač 12-13 amž.). Mistiškai arti sielos esančios Kristaus įvaizdis, alegoriškai aiškinant *Giesmių giesmę*.

Dieviškasis ir žmogiškasis Pavyzdys (13-14 amž.). Pranciškui Asyžiečiui tapus panašiam į Kristų, Kristus tapo Pavyzdžiu keisti visuomenę ir institucinę Bažnyčią.

Visuotinis (Renesanso) Žmogus (15-16 amž.). Jėzus kaip Atgimimo (Renesanso) įvaizdis, ryškinamas ir platinamas Erazmo ir kitų humanistų kaip šventoji filologija ir Kristaus filosofija.

Amžinybės Veidrodis (16 amž.). Reformacijos iššaukti Kristaus įvaizdžiai: 1) *Tiesos Veidrodis*, atrastas Evangelijoje, prieinamas vertimuose sava kalba; 2) *Grožio Veidrodis* — Ispanijos katalikų Reformacijos literatūroje ir mene; 3) *Gėrio Veidrodis* — Kalvino ir kitų reformatorių tradicinės krikščionybės politikoje.

Taikos Princas (16-17 amž.). Skilusios krikščionijos sukelti religiniai karai, kryžiaus karai, o kartu ir reakcija — krikščioniškasis pasifizmas, pagal Kristaus, Taikos Princo, dvasią.

Sveiko proto Mokytojas (18 amž.). Apšvietos amžiuje filosofija ir tyrimais ieškant istorinio Jėzaus, pripažįstant Jį žmogiškos išminties ir moralės Mokytoju.

Dvasios Poetas (19 amž.). Reaguojant prieš ortodoksinį griežtumą ir racionalistinį banalumą, atsiranda idealizmas filosofijoje ir romantizmas mene bei literatūroje, kur ir Jėzui randamas atitinkamas įvaizdis — Emersono posakiu, „Šventosios Dvasios Dainius".

Išlaisvintojas (19-20 amž.). Pasiremiant Jėzaus pranašiška opozicija prieš ekonominę ir visuomeninę priespaudą, susiformuoja Jo kaip Išlaisvintojo įvaizdis.

Nukelta į 2 psl.

RELIGIJOS REIKŠMĖ KULTŪRAI

ANTANAS MACEINA

Čia spausdiname Antano Maceinos diplominio darbo antrosios temos *Regijos reikšmė kultūrai* santrauką. Pirmoji tema *Kultūros reikšmė religija* buvo spausdinta *Draugo* kultūriniame priede 2002 m. liepos 13 d.

Idėja kultūrai yra formalinė ir egzempliarinė priežastis. Todėl josios pažinimo tobulumas yra tiesiog proporcingas kultūros pažangai.

Sakydami, kad „kultūrinis veiksmas yra sąmoninga žmogaus veikmė kokiam nors prigimtajam objektui tikslu apipavidalinti jį lytimi atitinkančia aukštesnei idėjai", turime čia kreipti ypatingo dėmesio į du dalyku: į *apipavidalinimą* ir *idėją*. Šitie du elementai yra būtinos ir esminės kultūrinio veikimo žymės. Kad kuris nors veikimas būtų kultūrinis veiksmas, neužtenka nei vieno apipavidalinimo, nei vienos idėjos, bet reikia aukšto jų abiejų bendradarbiavimo. Kai bebras stato savo namelius ar bitė dirba medui korius, jie apipavidalina prigimtąją ir net netvarkingą medžiagą. Vis dėlto šitų sutvėrimėlių veikimo nelaikome kultūriniu, nes jie dirba vadovaujami ne proto, bet instinkto, vadinasi, jiems trūksta idėjos ir kaip motyvo jų darbui ir kaip ezempliarinės priežasties, pagal kurią jie apipavidalinimo prigimtąjį objektą. Iš kitos pusės, kai žmogus įlipa medin, raško vaisius ir juos valgo, jis taip pat dar nedirba kultūrinio darbo, nes šitam jo veikime nėra *apipavidalinimo*.

Kai kalbama apie žmogaus veiksmus, kurie paprastai esti laisvi ir sąmoningi, vadinasi, lydimi tam tikros idėjos, tai jiems kultūrinį pobūdį suteikia apipavidalinimas. Kur nėra apipavidalinimo, ten nėra nė kultūriškumo. Kai žmogus, šalčio spiriamas, suradęs šiaudų krūvelę, apsikrauna jais, tuo būdu apsaugodamas savo kūną, šitas jo veikimas dar neturi kultūriškumo pobūdžio. Bet jeigu žmogus šituos šiaudus kuriuo nors būdu sutvarkytų, pasigamindamas vienokius ar kitokius drabužius, tada jo darbas taptų *kultūriniu*, nes prigimtasis objektas (šiaudai) jau būtų apipavidalintas aukštesne lytimi.

Kalbant apie apipavidalinimą, niekados nereikia iš akių paleisti *idėjos*. Tik ji viena duoda apipavidalinimui kryptį ir apreiškia jo sąmoningumą, be kurio kultūrinis veikimas taip pat būtų negalimas. Tik ji turi galybės sąmoningomis žmogaus pastangomis veikiamą prigimties objektą perkeisti pagal aukštesnę lytį ir tuo būdu pakelti jį į tobulesnį buities laipsnį. Tik ji prigimtąjį krutėjimą padaro kultūriniu veikimu. Idėja kultūriniame veikime yra formalinė ir egzempliarinė priežastis, pagal kurią daiktas lyg ir atbaigiamas kurti ir kuri šitą veikimą taip išskiria iš kitų.

Prigimtojo daikto apipavidalinimas, jo suformavimas pagal idėją bus tuo geresnis, kuo aiškesnė bus pati idėja.

Visų pirma idėjos skaidrumas kultūrinį veikimą *subjektyviniu atžvilgiu* padaro *uolesnį*, nes aiškiau suvoktoji idėja veržiasi būti realizuojama, kas pastūmi žmogų į veikimą (...)

Objektyviniu atžvilgiu idėjos skaidrumas duoda kultūriniam veikimui didesnio sėkmingumo, nes žmogus tuomet geriau suvokia, kokių priemonių reikia imtis siekiamajam tikslui realizuoti. Žinoma, tas dar nesako, kad idėjos aiškumas pats vienas yra pakankamas laidas kultūrinio veikimo sėkmingumui. Tam reikia dar įvairių ir kitų sąlygų. Bet pirmoji ir svarbiausioji yra — *kiek galima geresnis idėjos pažinimas*.

Kultūra todėl tiek gali pasistūmėti į priekį, kiek bus pasistūmėta jai vadovaujančių idėjų pažinimo. Bet iš kitos pusės šitas kultūros kilimas savo ruožtu padeda žmogui taip pat ir idėjas aiškiau suvokti. Tai atsitinka tokiu būdu. Idėjos iššifruojamos iš mus supančios aplinkos. Pagal šitas idėjas paskui integracijos būdu susidaroma daugiau ar mažiau tobuli idealai, prie kurių daiktai artinami ir tuo būdu gaunami kultūros laimėjimai savo ruožtu kiekvieną kartą duoda žmogui geresnių priemonių tobuliau pažinti jį supančią aplinką, o tobulesnis aplinkos pažinimas leidžia tobuliau iššifruoti idėją, tobuliau integruoti idealus ir tobuliau apipavidalinti daiktus. Vadinasi, tobulesnis idėjos pažinimas patobulina kultūrą, o šitos patobulintos kultūros priemonės padeda savo ruožtu tobuliau pažint idėją.

Istorinis kultūrinės pažangos vyksmas, nors ir sunkiai, vis dėl to pamažu eina nuo to menkiausio idėjos suvokimo prie tobulo daiktų pirmavaizdžių pažinimo (...) Neveltui tad istorija kai kieno yra vadinama aštuntąja pasaulio kūrybos diena, kada žmogus visu skaidrumu apreiškia savo panašumą į Dievą, kaip Kūrėją.

Idėjos pažinimo kliūtys

Tobulas idėjos pažinimas prigimtojoj tvarkoj prigimtomis žmogaus pastangomis dėl visur viešpataujančio blogio nėra galimas. Nėra galima todėl susidaryti integracijos būdu nė tobuli daiktų idealai.

Norint žinoti, ar galimas yra tobulas idealo pažinimas prigimtomis žmogaus pajėgomis, reikia visų pirma išaiškinti, ar galima *tobulai* iš daiktų iššifruoti idėją, nes be tobulo idėjos pažinimo abstrakcijos būdu nėra galimas nė *tobulas* idealo atstatymas integracijos būdu. Kas gi yra idėja? Idėja yra ne kas kita kaip numedžiaginta daikto lygtis. Tuo tarpu, kaip bendroji metafizika įrodo, lytis yra ne tik vienybės, gražumo, tikslingumo, bet ir *suvokiamumo pradas*. Vadinasi, daiktas yra tiek suvokiamas, kiek suvokiama jo lytis, nes tik ji viena ir tegali būti suvokiama. Bet kadangi žmogaus pažinimas gali įvykti tik per pojūčių tarpininkavimą, kurie pasigauna išviršinių daikto apraiškų, todėl ir lytis gali būti suvokiama tik tiek, kiek ji įstengs prasiveržti pro medžiagą, kiek ji suspindės pro pojūčiams prieinamas daikto ypatybes, žodžiu, *kiek tobulai ji medžiagoje įsigalės ir ją apvaldys*.

Taigi dabar ir kyla pats svarbiausias klausimas: ar *prigimtoj tikrovėj daikto lytis tobulai apvaldo medžiagą, ar ne?* Jau minėjome, kad lytis taip pat yra vienybės, tikslingumo ir gražumo pradas. Vadinasi, nuo josios įsigalėjimo medžiagoj pareina, kiek daiktas yra vieningas, tikslingas ir gražus. Iš kitos pusės, jeigu pasaulyj niekur nematome nei tobulos vienybės, nei tobulo tikslingumo, nei tobulo gražumo, nes šalia šitų gėrybių visur yra didesnis ar mažesnis kiekis išsiskaldymo, chaotiškumo ir bjaurumo, tai iš to tegalima padaryti išvadą, kad

lytis vis dėlto tobulai medžiagos neapvaldo. Kitaip pasaulyj nebūtų nei išsiskaldymo, nei chaoso, nei bjaurumo. O šitų dalykų paneigti nieku būdu negalima. Jie perdaug yra visų jaučiami ir suprantami, ne kartą niekais pavertę net ir stropiausias žmonijos pastangas. Jie kaip tik ir kyla iš lyties negalės apvaldyti medžiagą. O jeigu taip, jeigu lytis negali tobulai įsigalėti medžiagoj, tada ji negali būti nė tobulai suvokiama, nes tobulas josios suvokimas reikalauja, kaip būtinos sąlygos, tobulo įsigalėjimo. Vadinasi, prigimtosios mūsų tikrovės daiktai yra tam tikra savo dalimi iracionalūs ir todėl nesuvokiami. Tuo anaiptol netvirtinama, kad jų *visiškai* negalima pažinti. Tai atsitiktų tada, kai lytis visiškai negalėtų apvaldyti medžiagos, kas reikštų daikto nebuvimą. Tuo tarpu lytis vis dėl to medžiagą apvaldo, tik *netobulai*. Todėl ir lyties suvokimas yra *galimas*, bet *netobulas*.

Jeigu dabar idėja yra ne kas kita, kaip numedžiaginta lytis, tad negalėjimas tobulai suvokti lytieę tuo pačiu padaro negalimą nė tobulą idėjos pažinimą (...) **Bet kiekviename daikte, kaip sudėtame iš dviejų esminių pradų — iš lyties ir medžiagos, *privalu*, kad lytis tobulai įsigalėtų medžiagoj ir ją apvaldytų, kaip apsprendžiamasis medžiagos pradas. Todėl *lyties negalė tobulai apspręsti medžiagą yra privalomo daiktui tobulumo stoka.*** O tai ir yra ne kas kita, kaip *blogis* tikriausia to žodžio prasme. **Iš to matyt, kad blogis yra lyties negalė tobulai apvaldyti medžiagą. Surasti šitos negalės atsiradimo priežastį reikštų išspręsti blogio kilmės problemą. Bet mūsų tikslui tai nėra reikalinga. Mums užtenka tos išvados, kad negalėjimas tobulai pažinti kultūrinių idealų yra blogio viešpatavimo pasėka. *Šitoji lyties negalė tobulai apvaldyti medžiagą,* šitasai daiktus palietęs blogis yra *objektyvinė tobulam idealo pažinimui kliūtis.*** Josios pagrindas yra pačiuose daiktuose.

Iš kitos pusės blogis yra palietęs ir žmonių pažinimo galią, susilpnindamas josios aš-

> *Kultūra dėl to negali realizuoti visoj pilnumoj žmogaus idealo, kad neįstengia pergalėti blogio... Dievas turi galybės nugalėti visas tas kliūtis, kurių nepergali kultūra.*
>
> — Antanas Maceina

trumą bei tvirtumą. Nereikia nė įrodinėti, kad iš tikrųjų žmogus dažnai nesugeba tobulai atskirti tiesos nuo klaidos. O tai pareina nuo to, kad protas neįstengia pakankamai aštriai įžiūrėti esmines daikto ypatybes ir jas tarp savęs palyginti. Be to, nevienas taip pat neįstengia pakilti ligi tobulesnio tiesos pažinimo, kas reiškia pažįstamosios galios tvirtumo stoką. *Šitas proto silpnumas yra subjektyvinė kliūtis tobulam idealo pažinimui.* Praktikoj ši kliūtis dažnai esti vyriausia daugelio nepasisekimų priežastis. Todėl tylomis pro ją praeiti negalima.

Visa tai rodo, kad jau teorinė kultūros sritis prieina

Nukelta į 2 psl.

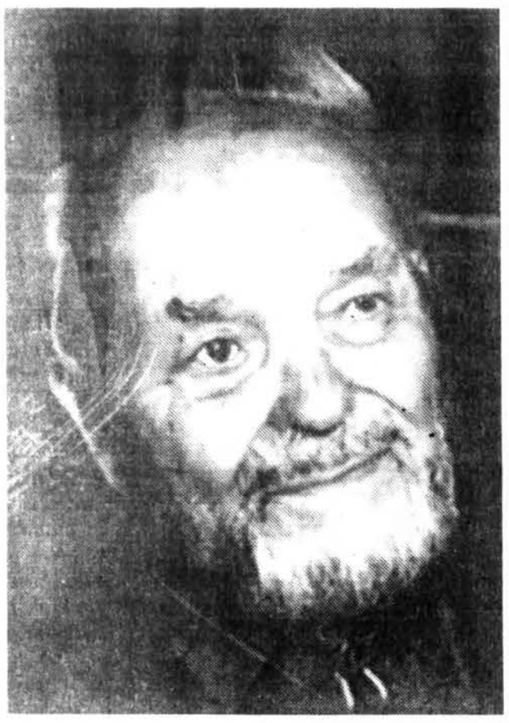

Almio Jankaus nuotrauka

Rašytojas Jurgis Jankus iškeliavo amžinybėn šių metų birželio 12 d. Giliai jausdama tą netektį, Nijolė Jankutė atsisveikina su juo — taip asmeniškai, tačiau... tebūna tai visų mūsų vardu...

Didysis Pasakotojau, Sudie!

Maloniausias komplimentas, kokį kada esu gavusi, kai buvau palaikyta rašytojo Jurgio Jankaus dukra. Tai atsitiko ne vieną kartą, ir buvo sunku atsispirti pagundai nesamą giminystę patvirtinti! Ta patį, turodo, ir rašytojas Jurgis girdėjo iš savo skaitytojų. Ir taip, ilgainiui, mes vienas kitą „adaptavom". „Laimingas, kad į senatvę susiradau dukrelių," rašė kartą jis, „viena namie (marti Danutė, kurią labai mylėjo), kita — toli... kad rankos būtų iki Čikagos, apkabinčiau..."

Pirmoji mano pažintis su šiuo lietuvių beletristikos Meistru buvo jo pirmosios knygos — *Egzaminai* ir *Be krantų*. Jas dar Lietuvoje sužavėta perskaičiau. Nors tada man toli buvo iki abitūros, bet Jankaus *Egzaminų* gimnazistai, jų gyvenimai, jų meilės ir tie baisieji egzaminai mane visam gyvenimui padarė šio rašytojo gerbėja.

Nebe jo knygas, o patį Rašytoją laimingu sutapimu sutikau pabėgėlių stovykloj, Vokietijoj, Diepholz miestely. Ilgai nedrįsau tą tikrą, gyvą skrybėlėtą Rašytoją užkalbint. Bet kai lietuvių rašytojų metraštyje *Tremties metai* perskaičiau jo naują apysaką *Velnio bala*, buvau taip sudominta, užintriguota, kad prisistačiau su klausimais, kodėl ta bala šlepė dvi kaukoles, kodėl, kodėl, kodėl, nepaaiškinta? „Kad tau įdomiau būtų. Kad paklausinėtum", nusijuokė Rašytojas.

. Taip. Viskas, ką Jankus rašė buvo įdomu. Ir ne tik man, bet dideliam būriui jo skaitytojų. Nes Jankus buvo didelio talento pasakotojas, tobulas kvapą gniaužiančių intrigų pynėjas. Tik pavartykim *Velnio balą* ar *Naktį ant morų* — kiek čia siaubingų, paslaptingų išgyvenimų, žmogaus dvasioje burbuliuojančių pavydo, kerštо, žvėriškumo „balų". O jo trumposios novelės — maži deimančiukai, kuriuose sublizga mažieji žmogeliai, įveikdami savo sunkią, kartais griaunančią kasdienybę. Juos visus Jankus vedė Gėrio ieškoti.

Į JAV atvykus, teko vis dažniau apie Rašytoją girdėti, jo naujas knygas skaityti ir jį patį literatūros vakaruose sutikti. Kai pradėjau *Drauge* savo rašiniais bendradarbiauti, a. a. Jankus atkreipė savo tėvišką dėmesį, parašydamas pakritikuojančių ir pagiriančių laiškų. Metams bėgant, susirinko glėbelis tų dailia, lygiomis eilutėmis plaukiančia, rašysena parašytų laiškų. Rašytojas, lyg norėdamas pabrėžti šio žodžio kilmę, laiškus rašė, ne spausdino. Tuo labiau jie man brangūs, nes esu paveldėjus keverzotą raštą ir nebeapsieinu be „technikos".

Dabar, prieš akis ryškiai matydama a. a. Rašytojo malonų veidą, sklaidau jo laiškus. Kiek daug čia nepagailėtų literatūrinių patarimų, kritikos ir tėviškų paraginimų, pagyrimų, kiek jo paties įžvalgų į šio laikmečio literatūrą, kurią vadino rebusine-sunkiąja proza („... sunki ne todėl, kad rašytojas griebtų sunkius, nelengvai suvokiamus buities ar būties momentus, bet kad autorius tyčia ar iš nesugebėjimo nesusitavalioja su kalba, su pačiu elementariausiu sakiniu...") Nesusitavalioja — koks vaizdingas tarmiškas žodis! Ne veltui Jankaus kalba turtinga.

Apie kritikus ir recenzentus a. a. Jankus mėgo pasakyti: „...nesenos praeities Lietuvos kritikai barstėsi superlatyvais, kurie įtakojo kai kuriuos musiškius. Bet tai normalu: visos vidutinybės be štampų nebetenka gyvybės". Kai Lietuvoje vėl pradėjo jo knygas išleisti, a. a. Jurgis rašė:" ...nederėtų sakyt, kad mano kūryba grįžta Lietuvon. Ji niekada nebuvo išėjusi. Aš juk tas pats ir čia, ir ten, tada ir dabar... tegu grįžta tie, kurie Lietuvoj gyvendami buvo iš jos 'išėję'."

Paskutiniame laiške, rašytam š. m. biržely, a. a. Rašytojas džiaugiasi: „Buvau nusprendęs pabaigti *Pušį*. Prieš kelias dienas ir pabaigiau! Mane Dievulis dar laiko. Nesako, kodėl, bet laiko... Būk mano šenų rankų apkabinta. 'Tete'."

Apie jam brangią *Pušį* a. a. Jurgis laiškuose jau minėjo pradžioj šito dešimtmečio: „Iš palovės išsitraukiau *Pušį*, tai su ja ir mėginu lenktyniauti..." O 2000 m. kovo mėn. vėl: „Pradėjau žiūrinėti *Pušį*. Jei Dievulis kurį laiką laikys, ko gera... dar ir pabaigsiu..."

Ir pabaigė! Dievulis leido ilgai augintai a.a. Jurgio *Pušiai* pasiekti paskutinį vainiką. Tegu ji puošniai žaliuoja lietuvių literatūroj!

Mielas Rašytojau-Tėte, ilsėkis dabar Dievulio rankų apkabintas, savo kūryba džiuginęs ir dominęs tūkstančius skaitytojų.

Dėkinga, kad dukra vadinai,

Nijolė Jankutė

KRISTUS. (Iš 1 psl.)

Pasauliui priklausantis Žmogus (19-20 amž.). Platėjant žmonių žvilgsnio akiračiui, Jėzaus sąvoka peržengia krikščionijos sienas — iš Vakarų pasaulio į Afriką ir Aziją.

1985 metais išspausdinta istoriko Pelikano knyga baigiasi 20-uoju amžiumi. Pridedame 21-ajam amžiui skirtą Kristaus įvaizdį iš Ewert H. Cousins knygos (*Christ of the 21st Century*, Element, 1992).

Kosminis Asmuo (21 amž.). Dialoginio dialogo keliu Kristus užima vietą globalinėje žmonijos sąmonėje kaip *Kosminis Asmuo*. To vaidmens pagrindas — apaštalo Pauliaus įžvalga: „Jis yra pirm visų daiktų ir visi dalykai laikosi Juo" (Kol 1, 15-17).

* * *

Visi šie kultūros istorijoje suspindėję Kristaus įvaizdžiai randami Jo paties savęs apibudinime: „Aš esu Kelias, Tiesa ir Gyvenimas". Šie apibūdinimai maždaug atitinka ir klasikinę trijulę: *Tiesa*, *Gėris* ir *Grožis*. Kristus — *Tiesa* (*Pagonių Šviesa*, *Logos-Žodis*). *Gėris* (*Taikos Princas*, *Išlaisvintojas*), *Grožis* (*Sielos Sužadėtinis*, *Dvasios Poetas*). Jame iš Dievo žmonėms ateinanti Pilnuma.

Kęstutis A. Trimakas

RELIGIJA. (Iš 1 psl.)

savotišką tragizmą: linkimas į tobulą idealo pažinimą visados lieka net tam tikra prasme kaskart darosi vis stipresnis. Tuo tarpu jam kelią pastoja dvi kliūtys, kurių kultūra — ypač pirmosios — savo pačios sukurtomis priemonėmis pergaleti neįstengia. Kova su blogiu grynai kultūros priemonėmis gali duoti neblogų rezultatų, bet ji blogio iš pasaulio nepašalins.

O be to objektyvinės kliūties pergalėjimas nėra galimas. Tad ar jau neišvengiamai žmogus yra pasmerktas *niekados* neprieiti prie tobulo kultūrinių idealų pažinimo? Ar jau nėra nieko, kas galėtų atsverti minėtų kliučių iškeliamus sunkumus iš vienos pusės *parodymu*, atskleisdamas ieškomą idealą, iš kitos pusės — *patvirtinimu*, apsaugodamas žmogaus protą nuo suklydimo? Šitoji kultūrai parama kaip tik ir ateina iš *religijos*.

Kultūros negalę tobulai suvokti daiktų pirmavaizdžius arba idealus atsveria Dieviškasis Apreiškimas, praskleisdamas žmogaus protui idealinį daikto tipą arba nurodydamas į jį kelią.

Tik išėjusis iš Dievo rankų daiktas, aišku, visiškai atitinka šitą idealinį savo tipą, todėl yra tobulas ir turi buities pilnatvę.

Bet kai svarstome prigimtosios mūsų tikrovės daiktus, turime prieiti liūdną išvadą, kad mes niekur nematome tų tobulų daiktų, kurie turėtų būti. Jie visi yra apardyti, susiskaldę, tam tikra prasme chaotiški ir iracionalūs. Padaryti nusprendimą, kad jie toki, koki dabar yra, buvo Dievo sutverti mes negalime, nes tai būtų priešinga taip Dievo Išminčiai, taip Visagalybei. Todėl reikia būtinai prileisti, kad šitas daiktų apardymas, šitoji, kaipo anksčiau matėme, lyties negalė tobulai apvaldyti medžiagą atsirado tik vėliau, kaip kurios būtybės — tik ne Dievo — veikimo pasėka. Nespręsime čia, kas buvo toji būtybė ir koks buvo tas milžiniškos įtakos pasauliui padaręs veiksmas, nes tai neįeina į šito darbo rėmus. Mums pakanka konstatuoti faktą, kad Dievo sutverti daiktai dabar yra atitrūkę nuo idealinių savo tipo ir užtat pasidarę netobuli. Kūrybinės žmogaus pastangos kaip tik eina ta linkme, kad daiktus atstatytų į pirmykštį jų stovį, kad pakeltų juos ligi pirmykščio jų turėto buities laipsnio ir tuo būdu sugrąžintų jiems išplėštą tobulumą. Bet šitam darbe, kaip ir apgadintų *žmogaus* veikalų reintegracijoj, reikia daiktus lyginti su idealiniais jųjų tipais, reikia visų pirma žinoti ne tik tai, koks daiktas dabar yra, bet ir koks jis turi būti arba, geriau, *koks jis buvo pirmykščiam tobulumo stovyje*.

Reikia tad savo susidarytus pirmavaizdžius palyginti su *tikraisiais dieviškoje esmėje glūdinčiais pirmavaizdžiais*. Bet kaip prie jų prieiti? Kaip juos sužinoti? Šitam punkte, mano įsitikinimu, filosofija kaip tik ir susiduria su Apreiškimu.

Apreiškimas kaip tik ir yra didesnis ar mažesnis idealinių daiktų tipų paskleidimas žmogaus protui. Tas idėjas, kurias Dievas pradžioj įmedžiagino, vėliau apreiškė žmonėms sąvokiniu būdu. Todėl, vaizdingai kalbant į Apreiškimą galima žiūrėti, kaip *į Dievo parašą po jo pačio veikalu*, nes šito veikalo reikšmė dėl blogio padarinių pasidarė žmonėms labai neaiški ir menkai tesuvokiama. Šitas parašas kaip tik ir palengvina žmogui iššifruoti idėją, kuri buvo Dievo realizuota kūrimo aktu.

Apreiškimas todėl turi kultūrai įspėjamosios reikšmės, kiek saugo ją nuo klaidingo idealinių tipų susidarymo, ir nurodomosios reikšmės, kiek nurodo kelią į teisingą daiktų pirmavaizdžių pažinimą.

A) *Negatyviniu* atžvilgiu Apreiškimas įspėja žmogų tada, kai jo išvados pasidaro priešingos apreikštosioms Dievo idėjoms. O kadangi apreikštoji idėja yra ta pati ką ir realizuotoji daikte, todėl žmogaus pažinimo atsitraukimas nuo apreikštosios idėjos tuo pačiu reiškia atsitraukimą ir nuo realizuotosios idėjos arba nuo *tikrojo* daikto supratimo. Tokiu atveju žmogus sprendžia apie daiktą klaidingai ir susidaro klaidingą idealinį jojo tipą. Apreiškimas tad kaip tik ir įspėja žmogų dar kartą patikrinti savo išvadas. Vadinasi, jei yra prieštaravimo tarp iššifruotosios žmogaus idėjos ir apreikštosios dieviškosios idėjos apie tą patį daiktą ir tuo pačiu atžvilgiu, klaida gali būti tik žmogaus pažinime, nes Dievas suklysti negali. Taigi *Apreiškimas idealinių tipų pažinimui visų pirma turi įspėjamosios reikšmės.*

B) *Pozityviniu* atžvilgiu Apreiškimas nekartą atskleidžia žmogui idėją. Kaip paveikslų parodos lankytojas gali užeiti tokį kūrinį, kuris jam bus tiek nesuprantamas, jog jis noroms nenoroms bus priverstas dirstelėti į katalogą arba į parašą, vadinasi, turės pasinaudoti žmogiškuoju apreiškimu, taip atsitinka ir su Dievo kūriniais. Dėl subjektyvinių ir objektyvinių pažinimo kliūčių kai kurie net ir prigimtosios tikrovės daiktai yra jų paslėptą idėją galima tik pasirėmus Apreiškimu. Juk taip pasaulio, taip žmogaus idealas, kuris apsprendžia viso gyvenimo tikslą, net ir galingiausiems stabmeldijos protams buvo visai tamsus. Todėl žmogaus asmens nelygstamas vertingumas nebuvo suprantamas. Ir Platonas ir Aristotelis prileido vergijos instituciją, nes nesuprato, kad žmonės, kaip turį vieną idealą, yra lygūs savo asmeniškumu ir todėl negali būti degraduoti ligi daikto kategorijos. Tuo tarpu Apreiškimas atskleidė mums panašumą žmogaus į Dievą, ir tuo būdu nelygstamo asmens vertingumo problema buvo nesunkiai išspręsta. Čia tai ir yra *nurodomoji Apreiškimo reikšmė*. Apreiškimas pozityviniu būdu nurodo arba tikrąjį kelią į idėjos pažinimą arba net praskleidžia ir pačią idėją.

(Giovanni Della Robbia ir Santa Buglioni. *Ligonių lankymas* (iš ciklo: artimo meilės darbai).

Dėl šitos dvejopos savo reikšmės Apreiškimas darosi didelis kultūrinės pažangos veiksnys.

Žmogaus idealo esmė ir turinys

Žmogaus idealas yra tobulas žmogaus prigimties sutapimas su savo pirmavaizdžiu.

Realizuotinas taip individo, taip visuomenėj žmogaus idealas yra ne kas kita, kaip dorinis idealas. Taigi norint pažinti, kiek religija turi reikšmės šito idealo realizavimui, visų pirma reikia bent bendriausiais bruožais surasti šito idealo esmę ir nustatyti jojo turinį.

Ontologiniu atžvilgiu gera yra visa, *kas yra*, ką pasako ir trumpa formulė „omne ens est bonum". Vadinasi, ontologinėj tvarkoj daikto gerumą arba blogumą apsprendžia jo *buitis*. Bet kadangi buities laipsnis ne visuose daiktuose yra vienodas, kadangi ne visi daiktai yra lygūs buities pasiturėjimo atžvilgiu, todėl jau net ir ontologiškai imant nevisi daiktai yra vienodo gerumo. Tarp jų yra laipsniavimas. Aukščiausias buities laipsnis arba buities pilnybė yra visiškas daikto atitikimas idealinį savo tipą. Priešinga riba yra niekas — nebuitis. Dabartinėj prigimtojoj tikrovėj daiktai stovi tarp šitų dviejų ribų — tarp buities pilnybės ir nieko. Jie nėra nei pasiekę savo idealo, nei virtę nebuitimi. Jie turi šį tą, kas jiems reikalinga, kad būtų, tuo kuo yra; ir kartu jiems trūksta šio to, kas ir skiria juos nuo jų idealinių tipų. Užgrįsti šitą skirtumą tarp daikto ir jo pirmavaizdžio reiškia įsigyti didesnį buities laipsnį, tuo būdu artėti prie savo idealo arba, kitaip sakant, *tapti geresniu*. Didinti šitą skirtumą reiškia mažinti buities laipsnį, tolti nuo savo idealo, artėti į nebuitį ir tuo būdu *tapti blogesniu*. Vadinasi, giliausioj prasmėj ontologinis gėris yra atitikimas tarp daikto aktualiosios būklės ir idealiosios, o ontologinis blogis — šito atitikimo stoka. Kiek daiktai atitinka savo idealą, tiek jie yra ontologiškai geri; kiek neatitinka, tiek ontologiškai blogi. Koks dabar santykis tarp ontologinio gėrio ir moralinio? Paprastai moraliniu gėriu vadinamas toks gėris, kurio realizavime dalyvauja sąmoningumas ir laisvės. Kitaip sakant, moralinis gėris gali būti realizuojamas tik *žmogiškuoju veiksmu* (actu humano). Visai nesunku įspėti, kad tokių veiksmų autoriumi gali būti tik žmogus, kaip protinga ir laisva būtybė. Vadinasi, moralinis gėris gali būti realizuojamas tik žmogaus. Ką gi reiškia, kad žmogus realizuoja moralinį gėrį? Šiam klausimui išspręsti visų pirma pažiūrėkime, ką reiškia, kad žmogus realizuoja *gėrį apskritai*. Šitas realizavimas gali eiti dvejopa kryptimi: *šalia savęs* (ad extra) ir *savyje* (ad intra). Realizuoti gėrį šalip savęs reiškia savo veikimu daryti daiktus *geresnius*. O mes jau matėme, kad daryti daiktą geresnį reiškia suteikti jam didesnį buities laipsnį arba artinti jį prie idealinio tipo; kitais žodžiais tariant *didinti jo ontologinį gėrį*. Vadinasi, žmogus, realizuodamas gėrį *šalia savęs*, kelia daiktus prie idealo. Tai žmogus daro, kaip buvo pastebėta, įvairiopo meno priemonėmis. Eidamas antrą kryptimi arba realizuodamas gėrį *savyje*, žmogus daro *geresnį patį save*. Šitas darymas savęs geresniu taip pat yra ne kas kita, kaip didinimas savo buities laipsnio arba artinimasis prie idealinio tipo. Vadinasi, per realizavimą gėrio *savyje* žmogus pats kyla prie savo idealo. *Šitas kilimas kaip tik ir yra moralinis gėris*, nes bendrai pripažįstama, kad moralinis gėris kaip tik ir pakelia žmogų prie jojo idealo. Taigi pasirodo, kad žmoguje jojo valios pastangomis realizuojamas ontologiškasis gėris virsta moraliniu gėriu. Žmogus, kaip protinga ir laisva būtybė, tik ir tegali realizuoti moralinį gėrį. Kitoms būtybėms jis yra neprieinamas, nes *jos pačios* negali artintis prie savo idealo. Jos turi būti artinamos. Tuo tarpu žmogus artinasi pats laisvai ir sąmoningai.

Vadinasi moralinis gėris savo pagrinde kaip tik ir bus atitikimas tarp žmogaus aktualiosios būklės ir idealiosios, tarp faktinojo žmogaus ir jo idealo. Tiek žmogus bus morališkai pažengęs priekin, kiek jis bus prisiartinęs prie savo idealo; ir tiek bus morališkai nuskurdęs, kiek bus nuo šito idealo nutolęs. Didžiausias atitikimas tarp žmogaus ir jo idealo gimdo didžiausią moralinį gėrį, kuris ir sudaro *dorinio idealo esmę*. Vadinasi, *dorinis idealas yra tobulas žmogaus sutapimas su savo pirmavaizdžiu.*

Pilnutinis dorinio idealo realizavimas atbaigia žmogaus prigimtį ir tuo būdu patenkina giliausius josios troškimus.

Žmogaus idealo turinį sudaro: a) absoliutinis kūno tobulumas, b) absoliutinis sielos tobulumas, c) absoliutiškai harmoningas jų dviejų sugyvenimas.

Žmogaus idealas taip pat yra ne kas kita, kaip faktinosios jojo prigimties pakėlimas į aukščiausią tobulumo laipsnį, galįs įvykti tik tada, kai abu žmogaus pradai — fizinis ir psichinis — bus ištobulinti tiek kiek gali būti ištobulinti, ir kai juodu tobulai susijungs pagal vertingumo subordinaciją. O kadangi dvasinė žmogaus siela ir iš esmės ir kaip forma yra vertingesnė už fizinį pradą, kuris tarnauja medžiaga, todėl siela turi turėti pirmenybę žmogaus gyvenime, o kūno tikslas turi būti kuo paslankiausias patarnavimas aukštesniajam pradui.

Todėl žmogaus idealo turinyje mes galime įžvelgti tris dalykus: 1) *absoliutinį kūno tobulumą*, 2) *absoliutinį sielos tobulumą* ir 3) *absoliutiškai harmoningą juodviejų susijungimą*. Kai šitie trys dalykai bus visiškai tobulai realizuoti, tuomet ir žmogaus idealas bus realizuotas.

Kultūra neįstengia realizuoti fizinio žmogaus idealo dėl negalės nugalėti mirtį ir iškelti kūną iš erdvės ir laiko dėsnių.

Ar gali šitą idealą kultūra savomis priemonėmis realizuoti empirinėj tikrovėj? Kitaip sakant, ar ji gali visai tobulai nugalėti kliūtis, kurios trukdo kūno tobulumui? Tikslų juslių veikimą trukdo ligos ir galop suardo *mirtis*. Ši fizinio idealo dalis vis labiau tolsta nuo realizavimo tikrovėj, nes žmogui artinantis senatvėn juslių veikimas vis darosi silpnesnis ir galop mirtimi viskas fizinėj prigimtyj esti sugriaunama. Su pasibaisėjimu ir su tam tikra rezignacija žiūri kiekvienas į besiartinantį kūno gyvenimo galą, į materialinį jo vytimą ir laukia tos dienos, kada šis puikus sielos įrankis pavirs šaltu lavonu. Todėl yra suprantamos visų amžių žmonijos pastangos kokiu nors būdu surasti priemonių apsisaugoti nuo šitos likimo tragedijos, kuri neišvengiamai sutinka kiekvieną, kuris tik gimė. Jau senų seniausiose mituose glūdi nemirtingumo ilgesys. Paukštis, ieškąs

Nukelta į 4 psl.

Nobelio premijos laureatas airių poetas Seamus Heaney (viduryje) pasirašo Vilniaus rotušės garbingų svečių knygoje. Kairėje — jo poezijos knygos vertėjas Kornelijus Platelis, dešinėje — Lietuvių Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas.
Algimanto Žižiūno nuotrauka

POETAS SEAMUS HEANEY

1995 Nobelio premijos laureatas

Eilėraščius į lietuvių kalbą išvertė poetas Kornelijus Platelis

GAMTININKO MIRTIS

Kiaurus metus vidury miestelio
Linmarka dvokė; žali, sunkiagalviai
Linai čia puvo, prispausti velėnom.
Dienom jie leipo alinančioj saulėj.
Švelniai burbulai kilo, riebios musės
Audė tankią garso drobę aplink smarvę.
Skraidė laumžirgiai, taškuoti drugeliai,
Bet viską pranoko šiltos, tirštos seilės,
Kurkulai varlių it vanduo sukrešęs
Krantų šešėliuos. Kiekvieną pavasarį
Semdavau stiklainius tų gliaumėtų kruopų
Ir juos rikiuodavau namie ant palangių
Ar mokyklos lentynose, ir stebėdamas laukiau,
Kol burbulai išbrinkę pratrūks šmirinėjančiais
Buožgalviais. O panelė Vols mums paaiškins,
kaip tėtis varlė, varle kvarkuole vadinamas,
Garsiai kvarkė ir kaip mama varlė
Šimtus kiaušinėlių mažų padėjo, kurie ir yra
Kurkulai. Apie orą dar spręst iš varlių galėjai
Saulei šviečiant jos buvo geltonos, o lyjant
Rudos.
Vieną karštą dieną, kai karvašūdžiai pievose
Buvo apaugę žole, o įnirtusios varlės
Sušoko į linmarką; aš pralindau pro gyvatvores,
Nes tokio aršaus kvarkimo dar neteko girdėti
Niekad. Net oras tirštėjo nuo bosų choro.
Linmarkoj didžpilvės varlės ant velėnų pupsojo;
Platūs pagurkliai plastėjo it burės. Kitos šokčiojo:
Jų pliumpsniai atrodė šlykščiai grėsmingi. O kitos
Oriai tupėjo it purvo granatos, bukos jų galvos perdė.
Man pasidarė bloga, apsisukau ir nubėgau. Didieji
Gleivių karaliai čia susirinko keršyti man, žinojau:
Jeigu įkiščiau ranką, ją kurkulai sugriebtų.

REKVIEM MIEŽIAGRŪDŽIAMS

Kišenės mūs milinių pilnos miežių —
Jokių stovyklų, maisto — kol gyvi,
Savo pačių šaly judėjom sparčiai.
Šventikas glaudėsi prie valkatos griovy.
Suvargę žmonės žygy, vis naujas
Kasdien išrasti taktikas turėjom:
Mes šakėm skynėmės pro raitelių gretas,
Ant pėstininkų baidėm galvijus
Ir sprukom už tvorų nuo kavalerijos.
Kol mus apsupo Acto kalvoje. Bangų
Mūša ten lūžom, dalgiais modami patrankom.
Nuraudo šlaitas, permirkęs krauju.
Palaidojo jie mus be įkapių ir karstų.
Rugpjūtyje sudygo miežiai iš kapų.

Susitikimas su Nobelio premijos laureatu

Kelias dienas Vilniuje ir kitose Lietuvos vietovėse **lankėsi airių poetas, 1995 m. Nobelio premijos laureatas Seamus Heaney.**

Mane sužavėjo Lietuvos atviros erdvės, lygumos, nusėtos miškais ir ežerais. Laukuose dirbantys žmonės man priminė vaikystę — penktojo dešimtmečio Šiaurės Airiją, kurioje gimiau ir užaugau, S. Heaney jį lydėjusiems poetams ir žurnalistams aptarė savo pirmuosius įspūdžius šiais žodžiais.

Jį sužavėjęs Vilnius, ypač jo senamiestis. Pasak poeto, tai nepaprastai gražus miestas, žavintis įspūdinga architektūra ir turtinga istorija. Susipažinti su įspūdingiausiomis Vilniaus vietomis jam padėjęs šiemet anglų kalba išleistas Tomo Venclovos *Vilniaus vadovas,* o pirmąsyk Lietuvą jis pažino skaitydamas Czeslaw Milosz, Josif Brodskij poeziją, lietuvių poezijos antologiją *Lithuania in Her Words.*

Vilniaus rotušėje įvyko S. Heaney kūrybos vakaras, sutapęs su Lietuvos Rašytojų sąjungos leidyklos tik ką išleista šio Nobelio premijos laureato dvikalbe (lietuvių ir anglų k.) poezijos rinktine *Kasanti plunksna / The Digging Quill.* Į ją sudėti 1966-1991 m. S. Heaney parašyti eilėraščiai, į lietuvių kalbą išversti vilniečio poeto Kornelijaus Platelio. Gausiai publikai, kurioje buvo ir iš užjūrio tuo metu atvykusių mūsų tautiečių, poetas-laureatas paskaitė pluoštą eilėraščių iš Vilniuje išleistos naujosios knygos. Lietuviškai juos atkartojo vertėjas K. Platelis (kai kuriuos eilėraščius pateikiame *Draugo* skaitytojams). Skaitomus eilėraščius autorius trumpai apibūdino.

Mano knygos pirmasis eilėraštis vadinasi Kasimas. *Jis susijęs su mano valstietiška kilme. Mano tėvas buvo ūkininkas ir gyvulių augintojas, bet pradėjęs mokytis aš nutolau nuo žemės ir atsidūriau bibliotekoje, pradėjau rašyti eiles. Tad minėtas eilėraštis atspindi esminį mano gyvenimo pokytį.*

Perskaitęs kitą čia siūlomą eilėraštį-sonetą *Requiem miežiagrūdžiui,* poetas paaiškino: *Tai lyg ir balsas žmonių, kurie krito per sukilimą prieš anglų valdžią 18 a. pabaigoje. Kaip žinome, pralaimėjimai praeityje sukelia pergalių troškimą ir teikia joms energijos ateityje. Tai buvo pirmas sukilimas siekiant nepriklausomos Airijos Respublikos. Eilėraštis parašytas 1966 metais, sukakus 50 metų po 1916-ųjų m. sukilimo, kurio metu Airija atgavo nepriklausomybę. Sukilėliai eilėraštyje prisikelia miežių daigais...*

Paskaitęs eilėraščių ir juos paaiškinęs, komentavęs, S. Heaney sutiko atsakyti į vertėjo Kornelijaus Platelio, vilniečio poeto Eugenijaus Ališankos ir į kitų klausimus.

E. Ališanka paklausė: „Šiandien mes Lietuvoje kalbame apie tradicinio kaimo mirtį. Ar galima būtų tarti, kad ir Jūsų poezija — tai requiem kaimui?"

Poetas Heaney atsakė: *Nemanau, jog tai requiem, bet daugelis mano eilėraščių remiasi vaikystės kaimo patirtimi. Tikiu, kad poetinės energijos šaltinis yra atmintis. Mes ypatingu būdu poezijoje naudojame kalbos energiją. Žodžių istorija, jų vartosena praeityje — labai svarbi poezijoje. Jei eilėraštis pavyksta, viskas išsipildo amžinoje dabartyje. Nelabai prasminga kalbėti vien apie pasaulio praradimą, prasmė atsiranda tada, kai pasaulis atkuriamas.*

Kornelijus Platelis pasiteiravo: „Savo esė *Auksinės grandinės vilkimas* Jūs labai elegantiškai pavaizdavote, ką reiškia būti airių poetu anglakalbiame pasaulyje. Rašėte, kad lotyniška Biblijos, skaitomos per rytines pamaldas Šv. Kolumbo koledže, kalba jums atrodė pirmesnė, fundamentalesnė už anglų kalbą. Kokią vietą katalikybė užima airių savimonėje, kokie jos aspektai šiuo požiūriu svarbūs?"

S. Heaney atsakė: *Jei įmanoma į tai atsakyti, pabandysiu nuo pabaigos. Vaikščiodamas po Vilnių regėjau daugybę katalikų bažnyčių — daugiau, negu bet kuriame Airijos mieste. Tačiau mačiau ir ortodoksų cerkvių bei žydų sinagogą. Tai svarbu kalbant apie šiuos dalykus. Tradiciškai airiai buvo ir yra katalikai. Jų yra dauguma Airijoje ir mažuma Šiaurės Airijoje. Istorijoje kova dėl nepriklausomybės buvo neatsiejama nuo savo katalikiško tikėjimo gynimo. Britų invazija buvo ne tik anglų kalbos bei kultūros, bet ir reformacijos invazija. Tad nuo 16 amžiaus kultūros, kalbos bei religijos klausimai neatsiejami. Dabar mes bandome iš naujo įsivaizduoti savo ateitį. Airijos kovos su Anglija klausimas nebėra toks aktualus. Amžius trukusi katalikų ir protestantų konfrontacija turi baigtis, ir mums, vieniems ir kitiems, tenka surasti vietą airių kultūroje. Airių kataliko sąvoka jau šiek tiek atgyvenusi. Šiaurės Airijos inteligentai, menininkai ir kiti žmonės, t.y. elektoratas, pradeda galvoti kitaip; airiai turi kurti savo ateitį peržengdami religinius skirtumus. Tiesa, ši doktrina paskelbta jau prieš du šimtmečius. Galbūt dabar ji bus įgyvendinta.*

Paklaustas, kas buvo jo poezijos mokytojai, S. Heaney paminėjo, kad jam ir jo kartai buvo labai svarbus Patrick Kavanagh, W. B. Yets, anglų poetas G. M. Hopkins, Velso poetas R. S. Thomas.

Jų kalba versdavo mane virpėti, nebūtinai fiziškai, tačiau tam tikras lingvistinis imtuvas manyje labai įsiaudrindavo, — atsakė Nobelio premijos laureatas. — *Poezija mums yra paslaptis, mes niekada iš anksto nežinome, ar ką nors pasieksime. Man pasisekė būti tų rašytojų sujaudintam. Kai parašiau čia skaitytą eilėraštį* Kasimas *ir kai kuriuos kitus* Gamtininko mirties *eilėraščius, nustebau ir pajutau dėkingumą, nes jutau, kad šie parašyti dalykai skambėjo taip, kaip ir manyje, skambėjo teisingai. Ką daugiau galiu pridurti? Tiesiog tikėjausi, kad tuos tekstus galima laikyti eilėraščiais.*

Džiugas Lukšietis

KASIMAS

Tarp mano pirštų įsitaisė plunksna,
Patogiai tartum šautuvas ji gunkso.

Po langu garsas džeržgiantis, švarus
Kastuvui smingant žemėn su žvyru:
Tai tėvas kasa. Aš žiūriu,

Kaip strėnos įsitempdamos gėlyne
Sulinksta, tiesias virš vagos, kur bulves
Jis kasdamas prieš dvidešimtį metų
Ritmingai lankstės.

Sunkus jo batas ant kastuvo, kotas
Per kairį kelį sveriamas tvirtai,
Šaknis į viršų bulvienojų kėlė, smeigė
Giliai kastuvą, vertė bulves, o mes rinkom
Jų standžią vėsą jausdami delnuos.

Mokėjo senis, ačiū Dievui, darbuotis kastuvu.
Kaip ir jo senis.

Mano senelis per dieną iškasdavo durpių daugiau
Už bet kurį kitą vyrą Tonerio pelkėje.
Kartą nešiau jam pieno butelyje, užkimštam
Permirkusiu popiergaliu. Išsitiesė jis,
Kad pieną išgertų ir greitai palinko vėl
Kirsti, raikyti dailiai, mėtyt velėnas aukštyn
Per petį, raustis vis giliau ir giliau,
Kur durpės geresnės. Kasdamas.

Šaltas bulvingos dirvos kvapas, durpių šlapių
Žliugsėjimas ir teškėjimas, pjūviai griežti
Per gyvas šaknis atgyja mano galvoj.
Tačiau neturiu kastuvo, kad būčiau vyras kaip jie.

Tarp mano pirštų įsitaisius plunksna
Patogiai gunkso.
Kasiu ja.

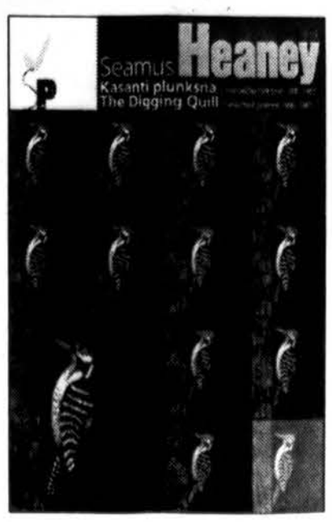

Airių poeto Seamus Heaney Vilniuje išleistos eilėraščių rinktinės ***Kasanti plunksna/The Digging Quill*** viršelis.

Nobelio premijos laureatas airių poetas Seamus Heaney Vilniaus senamiesčio aikštėje.
Algimanto Žižiūno nuotrauka

Meninė dovana Klaipėdos gimtadieniui

Teatralizuota folklorinė kompozicija

Pirmasis pasaulietinės lietuvių literatūros kūrėjas K. Donelaitis ir jo poema „Metai" daugiau ar mažiau įsirėžę kiekvieno lietuvio sąmonėje.

Kai kam, deja, jie jau yra tapę, nors brangia, bet praeitimi dvelkiančia muziejine vertybe, literatūros paminklu, tarnaujančiu lietuvių kalbos tyrinėtojams, filologams ir kt. Tačiau tokią nuomonę turintys žmonės visiškai ją pakeitė, kai 2002 m. gegužės 25 d. apsilankė nuostabiame renginyje, įvykusiame Muzikos centro koncertų salėje. Mažosios Lietuvos etninės kultūros tyrinėtojai, žinovai ir entuziastai — vaikų ir jaunimo folkloro ansamblis **„Vorusnėlė"** (vad. Dalia Kiseliūnaitė), folkloro ansamblis **„Alka"** (vad. Vida Morkūnienė ir Jonas Petrauskas) parengė pavyzdžio neturinčią keturių dalių teatralizuotą folklorinę kompoziciją „Jau saulelė" pagal K. Donelaičio „Metus".

Renginio sumanytoja Klaipėdos universiteto Humanitarinių mokslų fakulteto docentė dr. D. Kiseliūnaitė, puikiai pažindama K. Donelaičio kūrybą, giliai išstudijavusi Mažosios Lietuvos tautosaką, liaudies dainas bei evangeliškas liuteroniškas giesmes, pati būdama puiki jų atlikėja, sukūrė renginio scenarijų, įspūdingai bei natūraliai sujungdama jame „Metų" teksto fragmentus, dainas ir giesmes, šokius, vaidybinius elementus, smulkiąją tautosaką ir kt.

Scenarijaus autorė iš daugelio K. Donelaičio poemoje vystomų siužetinių linijų bei temų savo kompozicijai pasirinko vieną, kurią galima apibūdinti „Dievas, gamta, žmogus". K. Donelaitis, poemoje ypač daug dėmesio skyręs gamtos vaizdams, ne veltui ir paties kūrinio pagrindu paėmė keturių metų laikų ciklą. Ir svarbiausia, kiekvienam jų suteikė poetiškai tikslų, spalvingą gamtos foną. Per gamtos, Dievo ir žmogaus sąveikos prizmę, jų sąveiką, plėtojasi kompozicijos „Jau saulelė" veiksmas ir vyksmas.

Teatralizuotos kompozicijos atlikėjai — „Vorusnėlės" ir „Alkos" folkloriniai ansambliai (apie 40 dalyvių nuo mažų vaikučių iki brandaus amžiaus žmonių) — nepriekaištingai atliko ir kolektyvines, ir solines scenas, išraiškingai deklamavo, dainavo, giedojo, šoko, vaidino, grojo (kapelos vadovas J. Petrauskas). Scena keitė sceną, sklandžiai, neklystant. Visi žinojo savo paskirtį, vietą, todėl žavėjo mizanscenų gyvumas, įvairumas. Kompozicijos scenarijaus autorė ir režisierė D. Kiseliūnaitė parodė daug skoningos išmonės, dramaturginės nuovokos. Viskas čia buvo be galo nuoširdu, natūralu ir tikslu. Kaip įžangos žodyje sakė D. Kiseliūnaitė, „viskas čia yra tikra: tikras kunigas (Nidos bažnyčios liuteronų kunigas J. Liorančas), tikri sutuoktiniai, tikras plonis (rugiapjūtės vainikas)" ir kt.

Nukelta į 4 psl.

RELIGIJA... (iš 2 psl.)

gyvybės sėklos arba žolės, argi nesimbolizuoja nenurimstantį žmogaus dvasios veržimąsi į nemirtingumą?

Kiekviena medžiaga yra palenkta irimui ir tuo pačiu mirčiai. Tas pat yra ir su žmogaus kūnu. Ir čia kultūra yra bejėgė. Nemirtingumą ji žmogui jokiu būdu suteikti neįstengia. Tai yra tikriausias dalykas.

Taigi jau dėl šito vieno bejėgiškumo prieš mirtį kultūra savomis priemonėmis fizinės prigimties idealo realizuoti neįstengia.

Tą patį maždaug galima pasakyti ir apie antrą fizinio tobulumo reikalavimą, kūno paklusnumą valios reikalavimams. Didžiausia šitam paklusnumui kliūtis yra kūno pavergimas erdvės ir laiko dėsniams tobulai vykdyti valios norus, kūnas pirma turi pergalėti laiką ir erdvę. Tiesa, kultūra techniškomis priemonėmis žada nepaprastai palengvinti šitą darbą. Juk mūsų amžiaus technikos laimėjimai savo giliausia prasmė ir yra žmogaus siekimas užgrįsti tarpą tarp valios, noro ir jo įvykdymo. Deja, technika (...) niekada negalės iškelti kūno viršum erdvės ir laiko.

Mirtis, erdvė ir laikas — neleidžia tinkamai klestėti nė trečiam fizinio tobulumo reikalavimui — nusiteikimui savaimingai kūrybai. Todėl kaip nėra galimas pirmųjų dviejų reikalavimų idealinis įvykdymas, taip nėra galimas nė šio trečiojo.

Taigi iš šitų pasvarstymų aiškiai matyti, kad pirmoji žmogaus idealo dalis — kūno ištobulinimas, tarnaująs atrama sielos klestėjimui, kultūros priemonėmis negali būti pasiektas.

Kultūra neįstengia realizuoti dvasinio žmogaus idealo dėl negalės privesti protą prie absoliutinės tiesos pažinimo (...) ir valios — prie susivienijimo su absoliutiniu gėriu.

Žmogaus sielos veikimas reiškiasi trimis sritimis: teorine, praktine ir estetine. Siekiamuosius šito veikimo objektus sudaro tiesa, gėris ir grožis. Todėl šito veikimo ištobulinime ligi absoliutinio pasiturėjimo atitinkamais objektais reikia matyti ir idealinį sielos ištobulinimą.

Protas nenuilstamai siekia *tiesos*, ne paviršutiniškai suprastos tiesos, bet tiesos giliausia to žodžio prasme.

Kas gi yra giliausia prasme tiesa? Juk kas gi yra pirmavaizdžiai, jei ne Dieviškojo Intelekto idėjos, kurios kūrimo metu tarnavo, kaip egzemplіarinės priežastys. Tos idėjos giliausia ir vienintele prasme yra tiesa. Ji yra reali tiesa, nes glūdi Dievuje. Tobulas pirmavaizdžių pažinimas yra galimas tik *per tobulą Dievo esmės pažinimą*. Tiesa, pirmavaizdžiai yra realizuoti ir daiktuose. Pažinimo procesas, kaip buvo minėta, numedžiagina daiktų lytis, duoda galimybės protui paskaityti realizuotas idėjas ir tuo būdu leidžia *šį tą* spręsti ir apie pirmavaizdžius. Bet dėl įsibrovusio blogio prado, kuris padarė, kad lytis negali tobulai apvaldyti medžiagos, mes negalime nei tobulai iššifruoti idėjos nei todėl tobulai suvokti pirmavaizdžių. Mūsų idealai yra tik silpnutės dieviškųjų pirmavaizdžių atšvaitos. Taigi tobulas pirmavaizdžių pažinimas iš daiktų prigimtuoju protu ir paprastu diskursyviniu būdu nėra galimas. Todėl lieka aukščiau minėtas vienintelis būdas pažinti pirmavaizdžius per tobulą Dievo esmės pažinimą. Todėl *tobulas Dievo esmės pažinimas darosi teorinio — intelektualinio žmogaus gyvenimo idealu*, nes tik šitas pažinimas patenkina giliausią mūsų proto troškimą — pažinti Absoliutinę Tiesą.

Bet ar empirinėj tikrovėj kultūros priemonėmis žmogus gali prieiti prie tobulo Dievo esmės pažinimo? Atsakyti reikia neigiamai. Pažinti, kad Dievas yra, galima iš sutvertų daiktų, kaip iš pasekų, reikalaujančių priežasties. Bet pozityviai pažinti, *kas* Dievas yra, mes paprastai diskursyvinio protavimo keliu beveik visiškai negalime.

Taigi pasirodo, kad kultūra negali patenkinti giliausio proto veržimosi pažinti Absoliutinę Tiesą ir tuo būdu negali mūsų tikrovėj realizuoti teorinio gyvenimo idealo.

Kaip protas siekia absoliutinės tiesos, taip *valia* siekia *absoliutinio gėrio*, kuris tik vienas gali patenkinti josios veržimąsi (...) Nė vienas empirinės tikrovės daiktas nėra pasiekęs buities pilnybės. Vadinasi, nė vienas daiktas negali patenkinti mūsų valios tobulu būdu, nes kiekviename jame glūdi ir blogio apraiškos.

Dėlto valia ir neapsistoja ilgiau nė ties vienu prigimtosios tikrovės objektu, bet kyla aukščiau ir ieško pačio gėrio šaltinio, iš kurio plaukia visi kiti gėriai, ieško Absoliutinio Gėrio, kuriuo kaip tik ir yra *Dievas*. Dievą surasti nėra taip sunku. Pasaulis perdaug aiškiai kalba apie savo Tvėrėją, kad žmogus nesuprastų jo žodžių. Bet ar sužinojimo, kad Dievas yra ir aukščiausias gėris, valiai užtenka? Į tai atsako pati valios prigimtis. Kaip puikiai pastebėjo Šv. Tomas Akvinietis, be proto veržimosi „valios veikimu mumyse atsiranda kitas veržimasis (processio), būtent: meilės veržimasis (...) *Valios siekiamas idealas yra susivienyti su Dievu, kaip su Absoliutiniu Gėriu.* Realizuojant šitą idealą prigimtoj tikrovėj, turbūt, labiausiai pasirodo kultūros bejėgiškumas. Nė vienoj srityj žmogus taip labai neapsivilia kultūros pažadais, kaip šitoj. Amžių bėgyje žmonija padarė daug gerų dalykų, bet ji neišrado nė vienos priemonės, kuria pasinaudojusi valia galėtų pasiekti tobulą pasiturėjimą Absoliutiniu Gėriu. Priešingai, kiek kartų kas nors bandė prigimtomis priemonėmis šį idealą pasiekti, tiek kartų krito žemyn ir pats savo darbais užsitvėrė kelią į abosoliutinę laimę (...) Vadinasi, kultūra yra bejėgė realizuoti valios siekiamą idealą.

Apie trečiąjį žmogaus sielos siekiamąjį objektą — *grožį* tenka tas pat pasakyti. Estetinis žmogaus veikimas, kaip dorinis ar praktinis, taip pat nepasitenkina vien grožio nuotrupomis, bet siekia *absoliutinio grožio*. Einant tarp filosofų ginčams, kas sudaro grožio esmę, mes vis dėlto šliejamės prie tų, kurie sako, jog grožio reikią ieškoti daikto lytyje. Vadinasi, lytis yra grožio pradas. Padėjus šitokį tvirtinimą į pagrindą, lengvai bus galima suprasti, kad mūsų gyvenamoj tikrovėj ne tik nėra nė vieno daikto *absoliučiai* gražaus, bet nė sukurti negalima. Nėra dėlto, kad įsibrovęs į pasaulį blogis neleidžia lyčiai tobulai įsigalėti medžiagoj ir tuo būdu sukliudo apreikšti daikto tobulumo spindėjimą pro išviršinę lytį, kas ir sudarytų grožį. *Negali būti* sukurta dėl to, kad žmogus nepajėgia kurti substancialinių lyčių. Jo sukurtosios lytys visados esti pripuolamos ir, kaip tokios, negali turėti savyje absoliutinio grožio pradų. Tuo būdu nei estetinis idealas kultūros priemonėmis visoj pilnybėj negali būti realizuotas.

Pasvarstę visas žmogaus sielos galias, priėjome išvadą, kad ir psichinė žmogaus prigimtis empirinėj tikrovėj kultūros priemonėmis negali būti atbaigta.

Kultūros negalės priežastis

Šitos kultūros negalės priežastis yra visuotinis blogio siautimas prigimtojoj tikrovėj.

Kultūra, būdama *tik žmogaus* pastangų rezultatas, niekados negali išeiti iš prigimtosios srities, nes ir veikiančioji jos priežastis — žmogus yra uždarytas erdvės, laiko ir priežastingumo kategorijose, pro kurias prasilaužti jis pats savo jėgomis jokiu būdu negali. Vadinasi, visi kultūros laimėjimai, tebūna jie ir didžiausi, visados liks prigimtosios srities ribose. Tuo tarpu *visa prigimtoji sritis yra paliesta blogio,* kurio veikimas kaip tik tuo ir pasireiškia, kad visų tų pastangų, kurios tik priklauso prigimtajai sričiai, rezultatai niekados aktualiosios savo būklės negali sutapdyti su idealiąja ir todėl niekados negali pasiekti buities pilnatvės arba visiško tobulumo. Todėl ir kultūrinis veikimas, negalėdamas išeiti iš prigimtosios srities ribų ir tuo pačiu neturėdamas priemonių nugalėti įsibrovusį blogio pradą, niekados nepakels nei materialinės tikrovės nei žmogaus ligi pilnutinės buities laipsnio.

Bet juk žmogus visomis savo prigimties galiomis ilgisi idealo realizavimo, kuris atbaigtų jo buitį ir tuo būdu sukurtų absoliutinę laimę. Laimės troškimas yra visuotinis, nieku nenumaldomas ir neišdildomas. Deja, šitoj empirinėj tikrovėj visu pilnumu jis negali būti patenkintas. Tad ar jis yra tuščias? Ar siekiamasis idealas yra iliuzija? Tiesa, žemiškam gyvenime nepasiekiamas idealas žadina žmonijoj nuolatinį stengimąsi ir tuo būdu daros didis pažangos akstinas. Bet jis negali būti apgaulingas. Jis negali būti absoliutiškai nepasiekiamas. Absoliutiškai neprieinamas idealas yra joks idealas. Visa mūsų prigimtis, visa kosmoso buitis šaukte šaukia, kad kada nors ir kur nors turi būti šitas dvasios gelmių veržimasis patenkintas, turi būt idealas realizuotas. Kultūra to padaryti nepajėgia. Tegul nepajėgia. Tada turi būti kita galybė, kuri tai padarytų. Ir ta galybė yra *Religija.*

Atbaigiamoji religijos reikšmė

Religija, turėdama vyriausia vykdomaja priežastimi Dievą, gali pergalėti blogį ir todėl atbaigti kultūros siekiamus idealus.

Ne kultūros filosofijos dalykas yra įrodinėti, kad Dievas, būdamas prigimtosios tikrovės Kūrėjas, negali būti jokia prasme priklausomas nuo savo kūrybos išdavų. Čia mes šitą tiesą priimame kaip kur kitur visai stipriai įrodytą. Tuo būdu išeina, kad Dievas, nebūdamas palenktas prigimtosios tikrovės dėsniams, tuo pačiu iškyla aukščiau blogio paliestos srities, ir todėl Jojo veikimas negali būti aprėžiamas blogio veikimo. Religijoj Dievas yra vyriausia veikiančioji priežastis (...) Pirmutinis bei vyriausias veikėjas kaip tik ir yra Dievas, turi galybės antprigimtomis priemonėmis, nepriklausančiomis šios tikrovės dėsniams, nugalėti visas tas kliūtis, kurių nepergali kultūra, ir tuo būdu visu pilnumu realizuoti žmogaus idealą. Menkos svarbos turi klausimas, *kur* ir *kada* religija žada šitą idealą realizuoti. Svarbu tik, kad religija iš vienos pusės *pajėgia* šitą idealą pasiekti, iš kitos — *pasižada* jį realizuoti nors ir ne šioj empirinėj tikrovėj.

Šitas idealo realizavimo atbaigimas religijoj pasireiškia dviem dalykais: a) *kūno prikėlimu* (fizinio idealo realizavimas) ir b) *palaimintuoju Dievo regėjimu* (dvasinio idealo realizavimas).

Antanas Maceina. *Religija ir kultūra*. Religijos mokslo žurnalo *Soter* 5 (33) priedas Nr. 1. Vytauto Didžiojo universitetas. Katalikų teologijos fakultetas. Marijonų talkininkų centro leidykla, Kaunas, 2001.

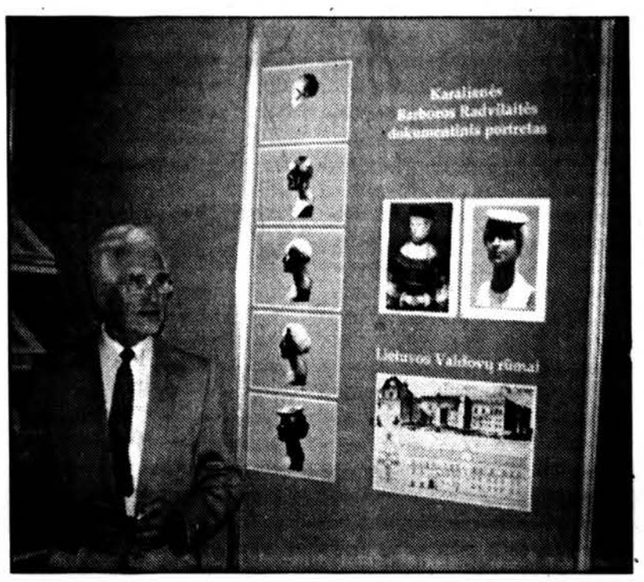

Hab. dr. Vytautas Urbanavičius prie karalienės Barboros Radvilaitės dokumentinio portreto stendo.

Algirdo Girininko nuotrauka

Parodoje „Mokslas 2002"

Gegužės 21–24 d. Vilniuje, Lietuvos parodų centre LITEXPO vyko paroda „Mokslas 2002" ir tarptautinė konferencija „Mokslo ir technologijų plėtra integracijos į Europos Sąjungą kontekste". Dalyvavo 90 Lietuvos mokslo institucijų, konferencijoje pranešimus skaitė Lietuvos, Vokietijos, Latvijos ir Lenkijos mokslininkai. Gegužės 23 d. vyko Lietuvos–Vokietijos verslo forumas, o gegužės 24 d. – Lietuvos–Lenkijos firmų seminaras–susitikimas. Atsilankiusieji į parodą ir konferencijas galėjo dalyvauti įvairiuose kultūriniuose renginiuose.

Parodą atidarė LR ministras pirmininkas A. Brazauskas, o tarptautinę konferenciją – LR prezidentas V. Adamkus. Plenariniam posėdžiui pirmininkavo Lietuvos mokslų akademijos prezidentas B. Juodka. Švietimo ir mokslo ministras A. Monkevičius pranešime „Lietuvos mokslo ir studijų politika globalizacijos procese" palietė opius klausimus, susijusius su dabartinio mokslo vystymosi eiga Lietuvoje ir jos perspektyvomis Lietuvai integruojantis į Europą. Konferencijoje vyravo pranešimai, susiję su naujų technologijų pritaikymu moksle, verslo vadyboje, aviacijoje, komunalinėse paslaugose ir kt. Išskirtinis dėmesys konferencijoje buvo skirtas informacinių technologijų plėtrai Lietuvoje.

Kiekviena mokslo institucija galėjo pristatyti svarbiausias savo veiklos kryptis įvairiais stendais, vizualine demonstravimo aparatūra, tarp kurių kompiuterinė įranga visur buvo svarbiausia. Ji, kaip pastebima, jau giliai įaugusi ne tik technologijos, fiziniuose, biomedicinos, bet ir socialinių bei humanitarinių krypčių moksluose.

Lietuvos istorijos institutas, kartu su Pilių tyrimo centru „Lietuvos pilys", parengė 8 susitikimus su visuomene, pristatė vizualinę medžiagą įvairiomis temomis. Labiausiai visuomenę sudomino „Lietuvos pilių" pateiktas Barboros Radvilaitės dokumentinis portretas, kurį pristatė habil. dr. Vytautas Urbanavičius.

Barboros Radvilaitės (1520–1551) palaikai Vilniaus arkikatedros bazilikos rūsiuose, kartu su Aleksandro Jogailaičio (1460–1506), Elžbietos Habsburgaitės (1526–1545), pirmosios Žygimanto Augusto (1520–1572) žmonos, palaikais buvo aptikti 1931 m. rugsėjo 21 d. Po to šie karališkieji palaikai karstuose Arkikatedros požemyje buvo saugomi ir demonstruojami. 2001 m. balandžio 17 d., siekiant nustatyti Barboros Radvilaitės dokumentinį portretą ir patikslinti dar prieškaryje vykdytus paleopatologinius ir antropologinius duomenis, karstas buvo atidarytas, dalyvaujant komisijai, kurios pirmininku buvo vyskupas J. Boruta.

Tyrimų nustatyta, kad B. Radvilaitė buvo 162,3 cm ūgio, reliatyviai plačių pečių, siauro dubens ir galėjo sverti apie 58,1 kg. Karalienę turėjo kamuoti stuburo (7-tame nugarkaulio slankstelyje) skausmai bei dantų karieso padariniai. Veido bruožus (dokumentinį portretą pagal kaukolę) archeologas V. Urbanavičius atkūrė remdamasis prof. M. Gerasimovo metodika. Dokumentiniame veide išryškėja masyvi, kiek kumpoka nosis, nežymiai atsikišęs smakras ir skruostikauliai, platūs akių lankai. Pagal XVI a. moterų kūno konstituciją karalienė Barbora Radvilaitė buvo aukšta, liekna moteris.

Reikšmingu įvykiu galima laikyti geoinformacinių sistemų pritaikymą archeologijoje. Tokį darbą pagal Kretuono akmens amžiaus tyrinėjimų medžiagą (Švenčionių raj.) parodos stenduose pateikė Lietuvos istorijos instituto jaunesnysis mokslo darbuotojas Džiugas Brazaitis. Panaudojant ortofoto medžiagą ir sudėtingą kompiuterinę įrangą, galima detaliai rekonstruoti akmens–bronzos laikmečio gyvenviečių gamtinę aplinką. Šis darbas buvo paruoštas remiant Valstybiniam mokslo ir studijų fondui. Be aukščiau minėtų projektų, Lietuvos istorijos instituto mokslininkai pristatė Lietuvos Metriką, universalų istoriko kalendorių, geometrinių lietuvių audinių raštų tyrimus, išsamius duomenis apie Lietuvos vienuolijas bei Lietuvą 1919–1940 metais.

Parodos metu galima buvo susipažinti su pagrindiniais ir svarbiausiais moksliniais leidiniais, įvairiomis Lietuvos mokslininkų vykdomomis mokslo programomis. Kartu su paroda veikė Lietuvos universitetų ir kolegijų atliktų darbų ekspozicija, kurioje įdomius mokslininkų ir magistrų darbus pateikė Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Klaipėdos universitetas, Vilniaus dailės akademija, Klaipėdos ir Kauno kolegijos.

Lietuvos mokslininkų ir lankytojų nuomone, ši paroda turėjo didelį pasisekimą. Ja ypač domėjosi vyresniųjų klasių moksleiviai ir studentai.

Algirdas Girininkas

MENINĖ DOVANA (iš 3 psl.)

Pasisekę šiame spektaklyje ir atskirų personažų paveikslai. Ypač išskirčiau Krizo (viežlybojo) vaidmenį atlikėją Antaną Butkų, kuris yra ne tik ansamblio dalyvis, bet Klaipėdoje žinomas muzikos instrumentų restauratorius, kanklių gamintojas, autentiškų Mažosios Lietuvos kanklių atkūrėjas bei atlikėjas. Išraiškingą Slunkiaus (nenaudėlio) vaidmenį labai sėkmingai sukūrė „Ąžuolyno" gimnazijos auklėtinis Donatas Gurauskas.

Autentiškumo ir skoningo meniškumo įspūdį sustiprino puiki dailininkės Elenos Matulionienės scenografija su kiekvienai daliai sukurta atitinkama simboline atributika (pavasario, vasaros švenčių, vestuvių, krikščioniška — protestantiška ir kt.), atlikėjų tautiniai rūbai, lietuvių liaudies muzikos instrumentai. Pastatymą praturtino choreografės Jūratės sukurti šokiai.

Kiekviena kompozicijos dalis — tai prasmingas K. Donelaičio poetinių tekstų, dainų, giesmių, šokių, žaidimų vėrinys, nenutrūkstantis sceninis — poetinis, muzikinis, vaidybinis kaleidoskopas. D. Kiseliūnaitė į kiekvieną spektaklio dalį įpynė pačias tinkamiausias, meniškiausias Mažosios Lietuvos liaudies dainas, giesmes, kurias parinko iš M. Mažvydo, K. V. T. Hofheinzo, V. Banaičio giesmynų, K. Plenzato, L. Rėzos, M. Jankaus, A. Becenbergerio ir kt. dainų rinkinių bei įvairių kitų leidinių.

Pirmoje dalyje „Pavasario linksmybės" įkūnijamas atbundančios gamtos paveikslas, parodomi Verbų ir Velykų papročiai. Pavasarišką šios dalies nuotaiką puikiai atliepė liaudies dainos „Per kalnelį", „Sugavau zylę", „Kad aš turėjau dvi sesytėles", „Laikštingalėle, raibas paukšteli" ir kt. Išraiškingo iliustratyviškumo atspalvį suteikė paukščių imitavimas liaudies instrumentais.

„Pavasario linksmybes" pratęsia jau kitokio kolorito antroji spektaklio dalis „Vasaros darbai". Čia iš K. Donelaičio tekstų, dainų, ratelių, šokių, inscenizuotų papročių (pjovėjų ir kirtėjų vainiko įteikimas šeimininkams) dvelkė šviesa, rituališkumas, pakili nuotaika. Vizualiai ypač gražiai atrodė vainikų girliandomis papuošta Joninių stebulė.

Trečiojoje dalyje „Rudenio gėrybės" atlikėjai subtiliai, įtikinamai atskleidė turtingus vestuvių papročius, rudens darbų (kūlimo su spragilais) veiksmus. Ši dalis — tai spektaklis spektaklyje.

Gamtos ir žmogaus gyvenimo paralelės ypač subtiliai ir jautriai atskleistos ketvirtojoje dalyje „Žiemos rūpesčiai". Po linksmybių ir džiugios gyvenimo sumaišties čia viskas dvelkia rimtimi, ramybe, susimąstymu.

Šis spektalis buvo parodytas Lietuvininkų bendrijos „Mažoji Lietuva" 14-ajame susiėjime, skirtame Klaipėdos miesto 750 m. jubiliejui. Prie renginio organizavimo daug prisidėjo Klaipėdos Etnokultūros centras (direktorė N. Sliužinskienė). Kompozicijos „Jau saulelė" statytojai, nepaprastai subtiliai jausdami Mažosios Lietuvos kultūrinę tradiciją, sukūrė įdomų, gyvą, kupiną sąmojaus, visais atžvilgiais įspūdingą spektaklį. Natūralumas, autentiškumas, susipynė į tikrovišką Mažosios Lietuvos lietuvių gyvenimo paveikslą, atskleidžiantį turtingą ir savitą lietuvininkų dvasinį pasaulį, kai žmogus buvo labai arti gamtos, kai Dievo žodis, tariamas kunigo lūpomis, skambėjo paprastai, suprantamai ir vedė žmones dvasingumo keliu.

Šis spektaklis — viena nuostabiausių dovanų Klaipėdai jos jubiliejaus proga. Tikimės išvysti jį ir tarptautinio folkloro festivalio „Parbėg laivelis" programoje.

Dr. Daiva Kšanienė

Į Laisvę fondo XI studijų savaitė Lietuvoje

Rengiama Marijampolės apskrities viršininko administracijos salėje, Vytauto g. 28, II a. 2002 m. liepos 31 — rugpjūčio 4 d. Tema: *Tautiškumo ir pilietiškumo balansas demokratinėje Lietuvos valstybėje.*

Liepos 31 d. Atidarymas. *Į Laisvę fondo ir jo filialo pristatymas* (Dr. Kazys Ambrozaitis, Jonas Kairevičius). LR Prezidento V. Adamkaus sveikinimas. *Regioninės kultūros vaidmuo, ugdant pilietinę visuomenę* (Marcelijus Martinaitis). *Suvalkijos muziejų patirtis, kaupiant kultūros paveldą* (Romualdas Budrys). Perskyra: *Užnemunės grafai Butleriai* (Gražina Martinaitienė, Aldona Žemaitytė). Pokalbis: *— Regioninė spauda (ir knygų leidyba) atkurtosios Nepriklausomybės dešimtmetyje (1990-2000)* (Vedėja Perpetua Dumšienė).

Rugpjūčio 1 d. *Ką reiškia būti lietuviu ir europiečiu* (Prof. Bronius Kuzmickas). *Kaip išlaikyti tautinę tapatybę daugiakultūrinėje aplinkoje* (Dr. Petras Kisielius). Pokalbis: *Tautiškumo ir europietiškumo balansas valstybės politikoje ir kultūroje* (Vedėja Liliana Astra). *Nuo tautinio atgimimo (dr. V. Kudirka) iki dvasinio išsilaisvinimo* (Dr. Vytautas A. Dambrava). Pokalbis: *Jaunimas — tiltas tarp praeities ir ateities* (Vedėjai: Vidas Abraitis, Liūda Rugienienė).

Rugpjūčio 2 d. *Tauro apygardos partizanai* (Bonifacas Ulevičius). Perskyra: *Akmenuotas patrioto kelias* (Dr. Aldona Vasiliauskienė, Birutė Adomėnienė, Jadvyga Damušienė). Pokalbis: *Suvalkijos priešhario ir pohario visuomenės pilietinė sąmonė* (Vedėjas Vidmantas Vitkauskas). Į Laisvę fondo premijos įteikimas (Veda Vidmantas Vitkauskas. Įteikia dr. Kazys Ambrozaitis, Dalia Kuodytė).

Rugpjūčio 3 d. *Lietuvių bendruomenės kitoje valstybėje* (Prof. Antanas Tyla). *Lietuvių ir žydų santykiai priešhario Lietuvoje* (Prof. Kęstutis Skrupskelis). *Kultūra kaip konkurencijos faktorius globalioje ekonomikoje. Pamokos Lietuvai.* (Prof. Valdas Samonis). *Pokalbis apie tautinių mažumų įtaką valstybės gyvenimo demokratėjimui* (Vedėjas Antanas Petrauskas).

Rugpjūčio 4 d. Šv. Mišios Šv. Vincento Pauliečio bažnyčioje. Literatūros priešpietė. *Vinco Mykolaičio Putino ir Marcelijaus Martinaičio poezija* (skaito Rūta Staliliūnaitė ir Marcelijus Martinaitis). Perskyra: *Suvalkijos geografija* (Liuda Viliūnienė, Justinas Sajauskas). Vinco Ramono ir Justino Sajausko kūrybos fragmentus skaito Egidijus Stancikas. Uždarymas.